

SZEMLE

Fiatalkorú bűnözés és vallásosság. Vizsgálatok a bűnöző fiatalok vallásosságáról és a preventív vallási nevelés kilátássai

A könyv aktuális témát tárgyal: a fiatalkorú bűnözés okainak és megelőzésének lehetőségeit vizsgálja. Egy nálunk szokatlan pedagógiai-psichológiai módszert javasol a megelőzésre és a visszaesés elkerülésére: a vallási nevelést. Nagy kár, hogy a tárgyban német nyelvterületen született alapkönyvek – melyekre a szerző bőven hivatkozik – helyett az aacheni műszaki főiskola pedagógiai fakultásán készített (igaz, a főiskola által kitüntetett) egyetemi doktori értekezéssel találkozhat az érdeklődő olvasó magyar könyvtárban. A figyelemre véleményem szerint tehát a mű nem elsősorban színvonala miatt tarthat igényt, sokkal inkább a téma, s a téma kezelésének szempontjai miatt.

A könyv első nagyobb fejezete a hivatalos statisztikák alapján mutatja be a fiatalkorú bűnözök megoszlását életkoruk, nemük, családi hátterük, iskolázottságuk, valamint a bűncselekmény jellege szerint. Az összkép ismerős a magyar viszonyokból. A fiatalkorú bűnözök rendszerint hiányosan iskolázottak, jelentős hányaduk valamilyen gyógypedagógiai intézményben iskolázódott, szakképzetlenek, családjukra a brutális apa és a túlvédő anya vagy az ún. *broken home* jellemző, nagyon gyakori a család nélküli, intézetben felnőtt fiatal. Az egyik jelentős szocializációs elméletre támaszkodva a szerző a szocializációs deficittel magyarázza a fiatalkorúak kriminalitását.

Szocializációs deficit sújthatja a családban és az intézetben nevelkedő gyermeket és serdülőt egyaránt. Ez a deficit létrejöhet a széthullott család, az érzelmi elhangolás, a büntetés, a túlvédő nevelés, a túl magas követelmények állítása és a szükséges feltételek megheremtésének hiánya miatti anómia, az intézeti nevelés következetében kialakuló depriváció folytán egyaránt. Mindehhez járul a fiatalkorú bűnelkövetőknél az iskolai vagy munkahelyi kudarcok sora.

A könyv második fejezete a vallást és a vallási nevelést értelmezi a szocializáció szempontjából. A vallásosság és a vallási nevelés célja szempontjából részletesen taglalja az irányultság jellegét (félelem- vagy beteljesülés-motivált; önmagára vonatkoztató és vágyak által vezérelt vagy odaadás és belátás által meghatározott; helyzethöz kötött vagy helyzettől független stb.), élmenysszerűségét. Végül kifejt a pozitív vallásosságnak azokat a dimenzióit, amelyekre nézete szerint építeni lehet a részsocializálásban. Ezek a következők: a vallásosság mint a belső tapasztalás képessége, mint alapvető bizalom, mint pozitív beállítottság az élet iránt és mint proszociális érzékenység.

A harmadik fejezet a szerző önálló empirikus vizsgálódásának eredményeit tartalmazza. Mindössze 52 elítélt fiatalkorúval töltött ki zárt kérdésekkel álló kérdőívet, és a válaszok százalékos megoszlásának eredményei alapján von le a fiatalkorú bűnelkövetők szocializációjáról, családjuk és maguk vallásosságáról általános következetéseket. Nemsak a minta kicsiny elemszáma, hanem a kérdések felszínessége is okozza, hogy megállapításai nagyon

kevessé meggyőzőek. Mondhatni minden egyes megoszlásból - hasonló szakszerűtlen séggel - éppen az ellenkező következetést is le lehet vonni. Hogyha nem kérőívvel dolgozik a szerző, hanem akár félelmi mélyinterjút elemez, gondolatébresztő képet kaphattunk volna arról, hogyan élik át ezek az iskolázatlan, peremre szorult, gyakran kétségbeesett fiatalok az Istenhez, az egyházhöz, Jézus Krisztushoz való viszonyukat, miért imádkoznak és mit imádkoznak, miben jelent-jelenthet támászt számukra az istenhit vagy a vallás. Így azonban ugyanezekre a kérdésekre felszínes és sematikus válaszokat kapunk. Jószerével annyit tudunk meg, hogy nem összetettebbek, árnyalatabbak érzelmek, gondolataik e téren sem, mint amilyen várható volt műveltségük és életútjuk alapján.

Ami végül is a könyvet érdekessé teszi, az a vallási nevelés lehetséges funkciójának kijelölése és módszereinek vázolása. Az ún. "címzett-orientált lelkipásztorság" leírását tartalmazza a harmadik fejezet. A recenzensnek úgy tűnik, a vallási nevelés egyfajta csoportos vagy egyéni pszichoterápia szerepéét töltetheti be a szocializációs deficitek korrigálásával. Növeli a bizalmat, az önérték tudatát, felkelti az együttérzést, megtanítja a fiatalokat önmagukra és társaikra figyelni, elmélyedni, érzékkennyé tesz elvont értékekre. Sajnos nincsen arra vonatkozó adat a könyvben, milyen sikert és kudarcot hoztak eddig a hasonló próbálkozások. Inkább elméleti szinten, a megfelelő módszerekkel és megfelelő lelkipásztorokkal szembeni követelmények leírásából kapunk képet arról, hogyan kellene működni ennek a pedagógiának. Az itt megfogalmazott célokkel csak egyetérteni lehet, ahogyan azzal is, vállaljanak az egyházak nagyobb szerepet a prevencióban, a családgondozásban, az intézetben nevelkedő gyermekek szocializációjában.

A könyv egy sorozat első köteteként jelent meg (*Forum zur Pädagogik und Didaktik der Religion*). Azt hiszem, amennyire szerencsés, hogy ez a tematika helyet kap a magyar pedagógiai ismeretekben és gondolkodásban, annyira kétés, hogy éppen e sorozat darabjaiért fizeti meg bárki a borsos árat (1735 Ft). Egyelő-

re inkább az alapművekkel kellene megismerkednie a magyar érdeklődőnek.

(Hans-Jürgen Koervers: *Jugendkriminalität und Religiosität. Untersuchungen zur Religiosität delinquenter Jugendlicher und Perspektiven einer präventiven religiösen Erziehung*. Weinheim, Deutscher Studien Verlag, 1988. 279 p.)

Forray R. Katalin

Független iskolák, független gondolkodók

Ismét egy könyv a magániskolákról. A San Fransisco-ban idén megjelent 400 oldalas munka - ízléstelen lila borítójá mellett - elsősorban szellemi izgalmakat ígérő szerzögárdájával vonzza magára figyelmet.

A kötet témája sokat ígérő, hiszen az Egyesült Államok állami-önkormányzati oktatásügyének válságával párhuzamosan egyre nő az érdeklődés a korábban csak megtűrt magániskolák iránt. Amíg a múlt századi demokratikus-egyenlőségelvű politikák egységes állami-önkormányzati oktatási rendszer kiépítésére törekedtek, az "elitista" és "hazafiatlan" magániskolák gyakran válhattak egy-egy "erkölcsi kereszteshad járat" célpontjává. Az igazi változást a 80-as évtized általános válságérzetét megfogalmazó reagani politika hozta meg: a politikusok hirtelen fordulattal a konzervatív éthoszú, minőségelvű magániskolákat állították példaképül az állami-önkormányzati iskolák elé. Tehették ezt azért is, mert időközben az állami-önkormányzati iskolarendszer legválságosabb pontjain megindult megújulási kísérletek nyomán az iskolák fokozatosan magán-jellegré "színeződnek át". Például a kelet-harlemi önkormányzati iskolatügy összeomlása után olyan, a korábbinál függetlenebb intézmények (*magnet school*) alakultak, amelyek versenyképes és egyedi képzési profil kialakításával, valamint konzervatív, teljesítményelvű éthossal próbálják megújítani a helyi oktatást. A nagyvárosi iskolák függetlenedése (igazgatói és szülői ellenőrzés alá helyeződése) az állami-önkormányzati és a magániskoláztatás kö-